

V. MARKOVIČOVÁ-ZÁTURECKÁ

ROZPRÁVKY Z RÍŠE KRÁLA HŮR

TRANOSCIUS

PRINC HRDOŠ A OBOR GERLACH

Kde bolo, tam bolo, v krajine pod nebetyčnými vrchmi vládol kedysi kráľ Ludovít so svojou manželkou Milotou. Ich život bol šťastný a panovanie požehnané, lebo ríšu kráľa Ludovíta obdaril Pán Boh krásou a bohatstvom ako máloktorú inú. Mala husté hory aj úrodné roviny, mala doly na zlato i striebro aj liečivé pramene proti zlým chorobám. Obyvatelia tejto krajiny boli pracovití a veselí. A keď sa kráľovským manželom narodil syn, zdalo sa, že miera ich šťastia bude doplnená.

Ale beda, nestalo sa tak! Lebo ich syn, princ Hrdoš, im robil veľké starosti. Aký bol silný a odvážny, taký bol aj zlostný, pyšný a hlavatý. Rodičov ani učiteľov nepočúval a najradšej iba ničil a kynožil, čo mu prišlo pod ruky. Učiť sa vôbec nechcel a kráľ Ludovít sa začal obávať, ako raz odovzdá vládu do rúk takého nástupcu.

Keď si už nik nevedel s ním rady, prišla kráľovnej Milote na um dobrá myšlienka.

„Dajme ho na výchovu k nášmu vernému strážcovi Gerlachovi,“ navrhla. „Toho sa bude báť.“

Gerlach bol mohutný obor. Chránil so svojimi bratmi hranice ríše kráľa Ludovíta pred nepriateľským kráľom víchrov, ktorý by si rád bol podmanil jeho krajinu. Niekoľko ráz sa už pokúsil kráľ víchrov vniknúť do krajiny, ale obri zadržali svojimi mocnými chrbtami zúrivé vojsko nepriateľovo.

Kráľ so svojou družinou a s princom Hrdošom vydali sa na cestu k najväčšiemu z týchto obrov, ku Gerlachovi.

Ako obyčajne, práve fajčil a hlavu mal celú zahalenú dymom. Keď prehovoril, zdalo sa, že hrmí, a kde stúpil, tam skaly pukaly.

„Počuj, mocný a verný Gerlach, priviedol som ti svojho syna na výchovu.“ povedal kráľ, „lebo nechce nikoho počúvať, ani sa učiť, ako by sa na princa patrilo.“

„Dobre,“ zahrnel Gerlach. „Naučím ho prácam tvojho ľudu, aby mu bol dobrým vladárom. Naučím ho poslúchať, aby vedel dobre rozkazovať.“

Princ Hrdoš len spurne mlčal. Keď s obrom osameli, vyviedol ho Gerlach na bralo, ukázal mu stádo kamzíkov a zahučal:

„Tieto kamzíky mi budeš celý deň pásť a večer ich napojíš v mojich ľadových bystrinách.“

Obor odišiel strážiť hranice a zanechal princa samotného. Keď sa večer vracal domov, vbehly mu do cesty splašené kamzíky.

Jeden kríval, druhý krvácal z boka a tretí dokonával s prestrelenou hrudou. Obor tušil, čo sa asi stalo.

„Ako si to pásol moje kamzíky?“ zreval na princa.

„Takto,“ uškrnul sa Hrdoš. „Kto by tam stál pri tých rohatých potvorách? Sú dobré len na to, aby ich rohy zdobily steny môjho poľovníckeho zámku.“

Obor uvidel na zemi najkrajšie kamzíky zo svojho stáda. Všetky boly trafené šípmi princovými.

I nahneval sa strašne a bol by princa tam azda ovalil svojím kyjakom, nech sa včas nespamätá.

„Máš šťastie, že si z kráľovskej krvi, ktorej sa dotknúť nesmiem,“ zafučal zlostou. „Ale svoje kamzíky pomstím.“

Tu sa Gerlach obrátil k horám a zavolať: „Hej, moje medvede a ostrovidy, hej, moje orly a jastraby, sbehnite a sleťte do dolín na princove majetky a nasýťte sa!“

Ako búrka bežaly z hôr dravé zvieratá a so skál snášali sa ako mračná draví vtáci na statok a hydinu princa Hrdoša a tak všetko dokynožili, že po nich zostaly len chlpy, perie a krvavé stopy.

Princ Hrdoš mykol plecom a pomyslel si: „Však mi to moji poddaní nahradia. Keď sa vrátim, uložíť vyššie dane.“

Na druhý deň zaviedol obor princa do svojej záhrady.

„Pozri,“ zahrnel, „tu rastú moje kvety, plesnivce, enciány a skalné ruže. Tamdolu zas vidíš brusnice a čučoriedky. Dávno nepršalo a moje rastliny potrebujú vlahy. Vezmi túto krhlu, dones si vody z mojich plies a polej do večera moje kvety aj ovocie.“

S tým obor odišiel strážiť hranice.

Keď sa večer vrátil domov, boly najkrajšie plesnivce odtrhnuté, čučoriedky obraté a celá záhrada podupaná.

„Nuž takto si ty opatroval moju záhradu?“ vybuchol v hneve obor.

„Áno,“ odvetil princ, posmešne si pohvizdujúc. „Kto by sa tam papral so zelinou. Plesnivce mám tu za klobúkom a čučoriedky v žalúdku. Všetko ostatné som podupal, keď mi to nebolo treba.“

Obor sa rozlútil a zaburácal ako hrom:

„Máš šťastie, že si z kráľovskej krvi. Nemôžem sa ťa dotknúť. Ale za škodu, ktorú si mi spôsobil, potrescem ťa na tvojom majetku.“

Tu Gerlach ušúľal na jednom zo svojich snehových polí ohromnú snehovú guľu a spustil ju dolu vrchom, rovno na princov polovnícky zámok. Snehová lavína zasypala zámok a v okolí všetko pomrzlo.

Princ zatal zuby a premýšľal, čo by Gerlachovi vyviedol, aby sa mu pomstil.

Na tretí deň povedal mu obor:

„Dnes mám ťažkú robotu, lebo kráľ vetrov shromaždil veľké vojsko, ktoré vedie jeho vojvodu Uragán. Chce vpadnúť do krajiny tvojho otca a spustošiť ju. Uvaríš mi výdatnú večeru, aby som sa posilnil na dnešnú noc, keď začne Uragán útočiť. Tu vidíš môj kotol. Stúpa z neho ustavične para, lebo je plný vriacej vody. Pod kotol musíš dobre prikladať, aby oheň nevyhasol. A navaríš mi na večeru žulových halušiek. Ale aby byly mäkké, keď sa vrátim.“

A obor odišiel strážiť hranice.

Za ten čas zlý princ vyhútal, ako by sa obrovi pomstil. Na kraj misy mu nakládol dobre na mätko uvarených žulových halušiek, doprostred položil tvrdé, neuvarené kusy žuly.

Obor prišiel večer ustatý domov. Tešil sa, že ho princ tentoraz počúvol a že večera bude dobrá, ako sa mu zdalo z prvého hltu. S chuťou nabral si po druhý raz do úst. Ale beda! Na neuvarených kusoch žuly uprostred misy vylomil si tri zuby!

Zareval bolesťou, až sa hora lámala, a vyplul vylomené zuby. Vodopád tmavej krvi pustil sa mu z úst. Tu vzal nazlostený Gerlach misu s neuvarenými žulovými haluškami a vysypal ich na zem.

Obrove halušky – žulové balvany – rútily sa dolu vrchom, dolu dolinou a mliaždily ľudí, čo im prišli do cesty, borily chalupy, ba rozrumily aj celé dediny.

Princ Hrdoš stál tam, zanovite hľadiac na pohromu, ktorú zaviniť svojim zlomyseľným žartom. Vtedy obrátil sa k nemu obor a zarachotil naňho ako hrom:

„Stojíš tu ako strom a nepohne ťa ani tá skaza tamdolu. Moje zuby zaplatil by si životom, ale že si z kráľovskej krvi, nemôžem ti ublížiť. Dobre teda; keď tu stojíš bez slova a nehneš rukami na pomoc svojim poddaným, zapuť na tomto mieste korene ako strom a buď nemým a nehybným stromom tak dlho, kým ťa ľútosť nepohne k slzám a kým sa tvoje slzy nesmiešajú so slzami nevinnej dievčiny, ktorá nad tebou zaplače.“

Ako to obor vyriekol, princ premenil sa na krásny smrek, ktorý prevyšoval všetky okolité stromy. Potom sa už Gerlach prestal oňho starať a šiel si navariť za misu nových halušiek, aby sa posilnil.

Ale čo sa tu nestalo! Vojvodca Uragán využil túto príležitosť a vtrhol cez nechránenú hranicu s celým vojskom víchrov. Leteli na bujných koňoch a vpadli hlboko do ríše kráľa Ľudovíta. Ich sila a zúrivosť bola taká, že odnášali strechy, búrali domy a vyvracali stromy s koreňmi.

Ani náš princ Hrdoš, zakliaty v smrek, mu neodolal. Tam ležal aj on vyvrátený a jeho korene trčaly do vzduchu s kuskom zeme, na ktorej rástol. Všetky stromy okolo neho vietor vyvalil, takže mohol vidieť celú spustošenú krajinu.

Videl, ako ľudia umierali pod rumoviskom svojich domov. Poddaní, ktorí prežili vpád nepriateľa, hynuli hladom, lebo potra-

viny sa nemohly dovážať zatarasenými cestami. Zbožie ležalo a schlo, lebo víchre odoháňaly všetky mraky. Princ počul zúfalý nárek ľudí, ktorí stratili prístrešie. Začul plač umierajúcich. Zdalo sa mu, že čuje aj stenanie svojich rodičov.

Tu poznal, že to všetko zaviniť len on sám svojou zlobou. I prišlo mu ľúto rodičov aj úbohých poddaných. Horko zaplakal nad nimi aj nad sebou. A jeho slzy tiekli v podobe čirej smoly z jeho kmeňa, lebo stromy vedia len tak plakať.

Tak tam ležal a pomaly hynul. Pôda, vyvrátená s jeho ko-
reňmi, mu dovoľovala za čas živorití. Trpel páľčivým smäd-
om a plakal trpké slzy sebaobviňovania.

Zdalo sa, že krajina kráľa Ludovíta celkom spustne, keď tu z ne-
ďalekej krajiny zablúdila do našich končín mladá dievčina. Meno-
vala sa Rosanka a bola dcérou kráľa dažďov. Hľadajúc si jahody,
zašla až na úbočie, kde medzi vyvrátenými stromami ležal vy-
soký, krásny smrek, princ Hrdoš. Ešte aj teraz bol najkrajší zo
všetkých stromov, aké kedy videla. Sadla si na jeho kmeň, že
si oddýchne. A keď tak videla, že ani nežije, ani neumiera, pohlo
sa niečo v jej srdiečku a ona ho polutovala.

Tu pozdalo sa jej, že počuje z jeho haluzí vzdychy. Šumel to
vietor v ihličí alebo vzdychal princ Hrdoš bolesťou? Rosanka
sklonila sa ku kmeňu a pocítila taký žiaľ a takú túžbu pomôcť
krásnemu stromu, že jej oči zvlhly slzami. Jedna slza skotúlala
sa na smolou plačúci kmeň smreka a strom – div divúci – premenil
sa na krásneho princa.

Princ Hrdoš vstal a poďakoval sa prekvapenej Rosanke za vy-
slobodenie. Porozprával jej, čo sa s ním dialo, a prosil ju, aby ho spre-
vádzala do rodičovského paláca, že by si ju chcel vziať za manžel-
ku. Rosanka svolila a obaja vydali sa na cestu do kráľovského sídla.

Ťažká bola ich púť zatarasenými cestami a zborenými dedi-
nami. Rosanka celou cestou prelievala slzy nad zúboženým krajom

a hľa! kade šla, tam všetko okrievalo pod rosou jej slz. Princ zas cestou odvaloval stromy s hradскеj a pomáhal ľuďom stavať nové domy.

Zvest o mladom páre šla široko-ďaleko. Rodičia prijali syna i jeho zachránkyňu s veľkou radosťou. Na zámku zavládly plesy a radovánky.

Obor Gerlach sa medzitým najedol žulových halušiek a nabral sily vzoprieť sa Uragánovi. Zápasil s ním tak dlho, až ho zatlačil nazpät za hranice.

Princezná Rosanka poslala po obláčikoch svojmu otcovi odkaz, aby prišiel na jej svadbu. Kráľ dažďov splnil žiadosť svojej dcéry, prišiel a pokropil vyschnutú krajinu Ľudovítovu výdatným dažďom. Tak sa polia a lúky tejto krajiny spamätaly z hrôzy.

Princ Hrdoš od tých čias venoval všetky svoje sily blahu poddaných. Kráľ dažďov dal mu vďačne svoju dcéru Rosanku za manželku. Tak boli všetci šťastní a mladý pár slávil svadbu, akej nebude, kým svet svetom bude.

O ZVEDAVEJ HVIEZDIČKE

Spozorovali ste už, deti, že hviezdičky na nebi nie sú všetky jednaké? Jedna je väčšia, druhá menšia, jedna svieti silnejšie, druhá slabšie, jedna sa pokojne leskne, druhá mihotave trbliece, jedna má svetlo červené, druhá zelené, slovom: každá hviezdička vyniká inými vlastnosťami.

Chcem vám rozprávať niečo o hviezdičke, ktorá sa preukazovala veľkou, prevelikou zvedavosťou. Bola maličká, azda najmenšia zo všetkých, ale všetečnosti vám mala v sebe toľko, že si mesiačik s ňou niekedy už nevedel rady.

Vo dne, keď hviezdičky majú spať, neraz vyskočila z postielky a dívala sa, dívala, čo sa na svete robí. Mesiačik mal tuhý spánok

a nezbadal to. Iba večer, keď hviezdy nastupovali službu, aby cez noc svietily, čudoval sa mesiac, prečo prišla naša hviezdička posledná, nevyspatá, uzímená a bledá.

„Zas nemáš hlavičku učesanú,“ hrešil ju mesiačik. „Takáto strapatá si nám len na hanbu.“

Keď o polnoci konal prehliadku svojej družiny, musel ju znova karhať: „Prečo nesvietiš poriadne? Veď sotva spieňaš. Vari si len nie chorá?“

Hviezdička sa chytrou posbierala, prihladila a začala tuho svietiť.

Ale raz čo sa vám nestalo! Hviezdička večer vôbec nenastúpila, a keď ju mesiac šiel hľadať, našiel ju celú ufikanú. Jej vankúš, mäkký obláčik, bol tak zmáčaný slzami, že z neho kvapkalo na zem a tam sa iste čudovali, odkiaľ prší.

„Hviezdička malá, povedz, čo sa ti stalo, že tak nariekaš?“ spýtal sa jej mesiac.

„Ach-ach-ich-ech,“ vzlykala hviezdička, „kým ste vy tu spali, bola som sa poďívať na svet. A to je hrozné, čo sa tam stalo!“

„A čože takého?“ opytoval sa mesiac.

„Strašné. Strašná vec. Všimol si si, mesiačik, niekedy tých dvoch na zemi?“

„Myslíš tých dvoch ľudí v rajskej záhrade?“

„Áno. Pánbožko im dal mená Adam a Eva. Ale už nie sú v raji. Vieš, že ich vymkli?“

„Vymkli? Ako to?“

„Vyhnali. Veď som to zblízka videla. Sedela som práve na skalisku, odkiaľ je najlepší výhľad na raj.“

Bol teplý deň. Adam a Eva sa prechádzali po raji. Pobavili sa s levom a tigrom a najedli sa ananásu i datlí. Potom nemali čo robiť a tu sa Adam začal nudiť. Eva sa nenudila. Veď v raji bolo toľko zaujímavých vecí, o ktorých sa dalo hovoriť. Napríklad tá jablň uprostred. Prečo im Pán Boh zakázal s nej jesť? Ako asi

chutí jej ovocie? Čo by sa stalo, keby tak zašli k stromu a k jablkám aspoň privoňali?

Adam chcel ukázať, aký je múdry a rozhodný.

„Tie jabĺčka sú iste jedovaté, keď nám Pán Boh povedal, že umrieme, ak z nich okúsime. K stromu, aby si vedela, nepôjdeme.“

„Ach – ty sa vari bojíš?“ spýtala sa posmešne Eva. „Ja sa veru idem na jabloň poďívať. Ak máš strach, zostaň si tu sám.“

Eva odišla. Adam si zahryzol do pery a šiel za ňou. Nechcel sa dať zahanbiť a okrem toho mu bol veľmi dlhý čas.

Tak prišli obaja k stromu. Adam odhadoval jeho výšku a hľadal, kade by sa dalo najľahšie vydriapať na jabloň, lebo sa strašne rád liepal na stromy. Eva si trhala kvietky v tráve a jednostaj len hýtala, ako asi chutia tie jablká.

„Chutia lahodne, lepšie ako pomaranč i banán, len okuste,“ ozval sa zrazu čísi hlas. Adam a Eva pozreli pred seba a uvideli veľkého hada, ovinutého okolo kmeňa jablone.

„Len ochutnajte, budete múdri ako sám Boh,“ navádzal ich had.

Maškrtnej Ewe sa sbiehaly slinky, Adamovi zas tak záležalo na povesti o jeho múdrosti, že sa ľahko dali prehovoriť. Eva siahla po jednom z červených jabĺk. Zostalo jej v ruke a príjemne voňalo. Neodolala, odhryzla z neho a podala aj Adamovi. Jablko obom veľmi chutilo.

Ale pôžitok netrval dlho. Štáva jablka ešte nezaschla na ich perách, keď na nich padol strach.

„Čo, ak to Pán Boh zbadá?“ nadhodila Eva.

„Načo si ma k stromu ťahala,“ durdil sa Adam. „Len ty si na vine.“

„Mal si ma zadržať. Vždy rozprávaš, že si múdrejší ako ja,“ odvrkla mu Eva.

„Pravda – veď si stvorená z môjho zbytočného rebra,“ nafukoval sa Adam.

„Poď, schováme sa radšej, nech nás Pán Boh nenájde,“ navrhla Eva, trasúc sa od strachu.

Ale všavedúci a všadeprítomný Pán Boh videl ich čin, počul ich slová a čítal ich myšlienky. Nahneval sa, že ho nepočúvli, a preto sa rozhodol, že ich prísne potresce. Vyhnal oboch z raja a rozkázal anjelovi, aby sa postavil s ohnivým mečom pred rajskú bránu, keby sa im zachcelo tajne sa vrátiť. Tam stoja teraz obaja na nehostinnej zemi potme, uzimení a hladní. Trnie a skálie im dokrvavilo nohy a dravé zvieratá vyjú okolo nich.

Ale to je ešte nie všetko. Adamovi povedal Pán Boh, že odt teraz si musí všetko, odev i jedlo, nadobúdať a zhotovovať sám takou ťažkou prácou, že mu pot prúdom potečie a na dlaniach navrú mozole, tvrdé veľké mozole.“

Tu hviezdička prerušila svoje rozprávanie a znova sa rozplakala. Mesiačik súcitne pokyvoval hlavou a hviezdy, ktoré prišli za nimi, vzdychaly a jajkaly.

„A čo Eva?“ spomenula si jedna z nich.

„Tej okrem toho všetkého Pán Boh ešte povedal, že rozmnoží jej bolesti a že bude mať trápenie s veľa deťmi. Zmoria ju vraj tak, že z jej krásy zostane len tóna. Chuderka!“

„Chudáci obaja, takto prísť o šťastný, pohodlný život,“ vzdychaly hviezdy, a boly by sa tam rozprávaly azda do rána, nech sa pred nimi nezjaví sám Pán Boh.

„Pekný poriadok tu máte!“ hrešil ich. „Kde je tvoje svetlo, mesiačik? Veď si úplne zatmený. A čo ti dnes padalo toľko hviezd? Hľa, tu sú všetky, lietavice! Len vždy klebetiť! Chytré každá na svoje miesto. Dávaj na ne pozor, mesiačik.“

A teraz ty, malá zvedavá hviezdička, počúvaj, čo ti poviem. Vidím všetko a videl som aj tvoje výlety za ľuďmi. Máš ich rada, radšej ako svoju povinnosť v noci poriadne svietiť. Daj si pozor. Ak ešte raz zanedbáš svoju službu kvôli ľuďom, nebo prestane

byť tvojím domovom, dostaneš sa navždy na zem k ľuďom, aby si pocítila ich lásku aj ukrutnosť. Zapamätaj si to.“

Malá bledá hviezdička sa ustrašene poklonila a odišla na svoje miesto. Nie, už nikdy nepôjde na také výlety. Bude poslušne svietiť, aby mesiačik a Pánbožko boli s ňou spokojní.

A od tých čias chodievala vždy poriadne spať a na čas vstávala, pekne sa učesala a usilovne svietila. Jej bledá tvárička dostala ružový nádych a mesiačik si ju nevedel prenachváliť.

Ale čo sa tu raz nestalo! Ktorýsi deň nemohla malá hviezdička zaspať. Či ju čertík pokúšal, či zabudla na božiu hrozbu, len sa začala trápiť zvedavosťou. Čo asi robia Adam a Eva? Či sa už vpravili do svojho vyhnanstva? Hviezdička sa prehadzovala na postielke. Ba či Eva má už veľa detí? Ako teraz vyzerá zem, keď na nej žije viac ľudí? Ach, spustiť sa len na chvíľu, na chvíľočku k nim a hneď sa zas vrátiť! Prechádzka jej pomôže, ľahšie zaspí, do služby príde svieža a mesiačik nič nezbadá. Áno, tak to urobí, pôjde sa nadýchať vzduchu, len aby lepšie spala. Pre nič iného.

A malá hviezdička spustila sa po svojom lúči na zem.

Ako dlho tam pomeškala, ako nie, to sama nevedela, tak ju zaujalo, čo videla na zemi. Keď sa vrátila na nebo, mesiačik si práve oči pretieral.

„Hviezdička!“ hrešil ju. „Už zasa začínaš? Kdeže si sa túlala? Či sa to svedčí na poriadnu hviezdu? Hneď mi povedz, kde si bola!“

„Ach, mesiačik, bolo mi horúce, nemohla som zaspať. Už sa len nehnevaj, že som šla trochu na prechádzku. Keby si tak tušil, čo som tam videla! Ešte teraz sa celá trasiem.“

A hviezdička sa naozaj triasla vzrušením.

Medzitým ju obkolesily ostatné hviezdy a naliehaly na ňu:

„Nože nám to porozprávaj, prosíme!“ Lebo hviezdy sú veľmi zvedavé. Mesiačik síce tiež, len sa s tým tají.

„Sedela som dnes na skalisku, odkiaľ vidieť zem ako na dlani,“ začala hviedička - tuláčka. „Podo mnou na lúke pásol pastier ovečky a hral ticho na fujare. Bol akýsi zasnívaný. Ovečky prichádzaly k nemu, on ich hladkal a jednej, čo si nožičku poranila, ranu vymyl a obviazal.“

Nedaleko lúky videla som pole zrelej pšenice, na ňom vysokého, silného človeka. Žal zbožie a viazal ho do snopov. Mal prudké pohyby. Ukradomky pozeral na pastiera na lúke a zavše zamrmal:

„Tamten si celý deň len hudie, nič nerobí, a ja ho mám chovať zo svojej úrody! Že vraj je slabý! Lenivý si, braček lúbezný! Hja, mamin maznáčik. Mňa nikdy tak netulkala. Ja tu pracujem na všetkých. Ale Hospodin vidí, že som zo svojich bratov a sestár najsúcejší. že som stvorený za ich pána. Musí mi pred nimi dať znamenie, aby ma všetci počúvali. Musí mi ho dať!“

A žnec pustil sa ešte tuhšie do práce, kým pastier hral ovečkám, hral trávičke a skalám o kráse sveta a láskavosti božej. Keď človek na poli poviazal všetku pšenicu do snopov, zavolať na pastiera:

„Hej, braček, poď, obetujme Pánu Bohu obaja z výťažku svojej práce.“

„Dobre,“ odpovedal pastier, „postavíme oltár. Ja naň položím jahniatko, čo sa toho roku prvé narodilo v mojom stáde.“

„Ja dám zo svojej úrody. Ale postavíme oltáre dva, každý pre seba. Uvidíme aspoň, či obet bude milšia Hospodinovi.“

Tak sa aj stalo. Obaja zapálili svoje obetné dary na osobitnom oltári. Pastier sa modlil: „Hospodine, prijmi milostive moju obet a žehnaj i naďalej práci mojej aj práci môjho brata.“

Žnec sa modlil: „Pane, dokáž tu pred mojím bratom, že sa ti moja obet lepšie páči ako jeho, lebo som súcejší ako on.“

A tu sa stalo niečo nečakaného: dym z oltára pastierovho

stúpал rovno hore k nebu, na znak, že sa táto obeť Pánu Bohu páčila. Dym z oltára žencovho sa krútil, plazil a svíjal po zemi, lebo obeť, dávanú srdcom pyšným a vypočítavým, Pán Boh nechcel prijať.

Ako to žnec uvidel, celý očervenel od zlosti a závidi. Vzal kyjak a ovalil svojho brata, že hneď dušu vypustil.“

„Hrozné, strašné! a to všetko si videla? Kto boli tí dvaja ľudia?“ spytovaly sa hviezdy.

„Žnec sa volal Kain a pastier Ábel. Boli to synovia Adamovi.“

„A čo sa potom stalo s Kainom?“ zaujímal sa mesiačik. „Či ho Pán Boh tiež ovalil kyjom?“

„Nie, to Pán Boh nerobí. Prekľal Kaina, aby bol tulákom, ktorý nikde na svete nenájde oddychu ani domova. Jeho hriech mu páli nohy, takže nemôže postáť na jednom mieste. A čelo mu horí, že niet studeného prameňa, ktorý by mu ho ochladil. Takto teraz blúdi po svete.“

„Prísny je Hospodin, ale spravodlivý,“ zamudroval mesiačik. „Ale teraz už koniec rečiam, zameškali sme všetci hodinu nášho nástupu. Tebe, hviezdička, odnímam všetky vyznačenia. Zaslúžila by si si na hanbu a posmech chvost ako kométa, ktorá sa tiež vždy len túla svetom, aby sa ti ostatné hviezdy vyhýbaly. Budem o tom ešte premýšľať. A teraz chytro do práce, všetky svietiť!“

Na nešťastie práve v tú noc prišiel Pánbožko na prehliadku svojej hviezdnej ríše. Mesiačik mu hlásil, že je všetko v poriadku. Ale Pán Boh pokrútil hlavou a kývol na našu malú hviezdu, ktorá sa hľadela ukryť za väčšími hviezdami.

„Hej, ty tam, poď a ukáž sa mi, čo si taká bledá a strapatá? Túlala si sa zas po zemi, čo?“

Hviezdička sklopila oči a od strachu ešte viac zbledla. Tu Pán Boh pokračoval: „Vieš dobre, že nič na svete mi neostane uta-

jené. Pamätáš sa na moju výstrahu? Nepočúvla si ma, teraz poniesieš následky. Odteraz budeš koreňmi pripútaná k zemi, keď si pre ňu zanedbala nebeskú službu. Premeníš sa na kvietok, taký bledý a strapatý, ako si teraz. Zasadím ňa na vysoké bralo, s ktorého si hladievala na ľudí. Tam ich poznáš v ich láske aj v ukrutnosti. A pre tvoj výzor ti dávam meno plesnivec.“

Tak sa aj stalo. Bledá hviezdička stala sa bielym kvietkom-plesnivcom.

Plesnivec rástol na vysokých skalách. Shora videl na ľudí, a to miernilo smútok jeho vyhnanstva. Časom, keď ľudí bolo na svete už mnoho, jeden z nich vyliezol na skalný výstupok, na ktorom kvitla naša hviezdička. Keď spozoroval čudný kvietok, odtrhol ho a odniesol si ho domov. Úbohý odtrnutý kvietok vzdychal bôľom, ale neuvädol v ruke človeka ako iné kvety, lebo bol pôvodom nebeskou hviezdičkou. Len stenal od bolesti a sklamania. Takýto je teda človek! Nedá pokojne žiť ani kvietku. Ale na tom ešte nebolo dosť. Keď sa ľudia dozvedeli o nevädnutí kvietku, rozliezli sa po skalách, aby sa každý mohol pýšiť vzácnou korisťou. Tak vytrhali skoro všetko potomstvo našej nešťastnej hviezdičky. Nosili plesnivce za klobúkom, kládli ich do vázy alebo medzi listy kníh. Ale mnohí ľudia odtrhnuté kvietky len tak pohodili. Nešťastných plesnivcov bolo na svete čím ďalej tým menej a menej, až nakoniec zostala len kde-tu hviezdička na skalách najvyšších vrchov. A tu sa našlo niekoľko rozumných ľudí, ktorí začali chrániť náš kvietok pred vyhynutím. V krajinách vyhlásili, že každého, kto by trhal plesnivce, stihne prísny trest. Niektorí ľudia, čo sa v kvetoch kochali, presadili plesnivec i s koreňmi do svojich skalných záhrad a starali sa, aby mu bolo čím najlepšie. Tak naša hviezdička poznala ľudí v ich ukrutnosti aj láske, ako jej to Pán Boh predpovedal.

Myslím, deti, keď narastiete a keď raz v horách nájdete hviezdičky plesnivca, nebudete ich trhať, ale chrániť. Majte ich tak rady, ako mala rada ľudí malá, zvedavá hviezdička.

KRÁL HÔR

Vstrmom hrade na najvyššom končiarí svojej ríše sídlil kráľ hôr. Nebolo tam hostín ani radovánok, ako na iných zámkoch, lebo prístup k nemu si našly len ľahké nohy kamzíkov a perute skalných orlov. To boli jeho sluhovia a poslovia, jediní tvorovia, ktorých k sebe pripustil. Lebo kráľ hôr bol samotár a miloval okolo seba ticho. Preto aj zahaloval svoj hrad hmlou a oblakmi, aby ho nikto nevyrušoval.

O svojich poddaných sa nestaral a oni tiež málo mysleli na zamračeného panovníka, ak len práve niektorého z nich nezasiahol jeho hnev. Lebo kráľ hôr býval ukrutný, keď sa mu niečo znevidelo.

Na úpäť vrchu, na ktorom stál jeho hrad, rástly krásne, vysoké borovice. Maly tam pre seba dobrú pôdu, preto sa rozmáhaly a ich mladý porast siahal každým rokom vyššie hore svahom. Raz dostaly sa tak vysoko, že zazrely cez hmlu hrad kráľa hôr.

A tu si začaly mladé borovice šuškať:

„Hľa, v akých výšinách sme zapustily korene! Až pri kráľovskom sídle. Keď narastieme, prevýšime i veže kráľovského hradu.“

A tuho rástly ďalej.

Počula ich rozhovor veverička. Zčerstva skočila k svojej známej a zďaleka jej oznamovala:

„Či už vieš novinu? Borovice by chcely prerásť cez hlavu nášmu kráľovi. To je veru bezočivosť!“

Počula tieto slová vretenica. Chytró sa odplazila k svojej kamarátke a zasipela jej:

„Sss, sss, ticho, nepovedz to nikomu! Strašné veci sa dejú! Borovice sa chvastaly, že sú silnejšie ako náš kráľ. Sss, sss, ale ticho o tom!“

Sipenie vretenice počul svišť, ktorý stál práve na stráží. Z diaľky zapískal svojim druhom:

„Fí, fí, namyslené borovice! Kráľa hôr by chcely pozbaviť vlády a sami nám kráľovať. To by sme ešte potrebovali! Fí, fííí!“

Svišť pískal tak prenikave, že sluhovia kráľovi všetko počuli a oznámili mu zahorúca, že ho borovice chcú svrhnuť s trónu. Kráľ hôr sa zamračil a vo veľkom hneve vyslal proti boroviciam ťažké čierne oblaky aj studené severné vetry a hmlu. Dlhó, dlhó bičoval sneh s dažďom konáre borovíc, víchor ohýbal a lámal ich mladé kmene a hmla prenikala im až do koreňov. Keď sa hnev kráľov utíšil, pohľad na mladý borovicový porast bol strašný: Kmene pokrivené, konáre poskrúcané, tak tu čupely mladé borovice. A kráľ hôr povedal:

„Takéto dokaličené zostanete všetky, čo ste sa opovážily priblížiť sa k môjmu hradu. A že ste ma chcely prevýšiť, zostane i vaše potomstvo malé a zakrpatené, ako ste vy teraz.“

Tak sa i stalo. Boroviciam, ktoré rástly na svahu vrchu, zostaly len ihlice, ako predtým. Ich kmeň a konáre byly slabé a rástly

nakrivo, takže úbohé stromce dostaly aj nové meno: kosodrevina. Podnes ich tam vidieť, ako smutne hľadajú dolu na svoje družky, štíhle a vysoké borovice.

Prešli roky a poddaní kráľa hôr zabudli na pohromu. Koruny stromov prestaly o nej šumieť, potokom sa zunovalo žblnkáť o kráľovej pomste a vtáci zabudli už spievať pieseň o veľkom nešťastí borovíc na svahu. Srnky sa odvažovali vyššie chodiť na pastvu, vtáčie pariky si stavali hniezda na skalách a kvietky začínali kvitnúť okolo kamenného hradu kráľa hôr. Svištie stráže ustavične hlásily:

„Fí, fí, zas nové hniezdo nablízku! V štrbinách skál opäť nový kvet! Je to teraz život, fííí, fííí!“

Ich pískanie doľahlo až k sluchu kráľa hôr. Podíval sa z obloka a užasol. Skaly, donedávna holé, porástly machom, medzi ktorým vystrkovaly pestré kvietky svoje hlávky. Vzduch bol plný vtáčieho štebotu a hore svahom uberalo sa stádo srniek.

Kráľ hôr sa rozzúrilo: „Počkajte, veď vás ja odtiaľto vykúrim! Bude vám tu ešte horúce!“

Kráľ od toho dňa zastavil každý obláčik, ktorý chcel zacloniť slnce alebo snieť sa v podobe dažďa na jeho území.

Míňaly sa dni, týždne i mesiace. Letné slnce pražilo od rána do večera. Z neba nespáchlo ani kvapky. Vyschly riavy, kvietky a stromy hynuly od smädu a vtáčie rodiny od hladu, lebo mušky uletely z týchto vyprahnutých končín.

Ale na tom ešte nebolo dosť. Z ohníka, ktorý si pastieri nakládli, vyvábil kráľ hôr iskierku. Iskra sadla si na suchú haluz, začala rásť, pohybovať sa a dymiť, až z nej bol jazyk plameňa. O chvíľu horel celý konár a s neho preskočil oheň na susednú svrčinu. Vzbĺkla ako smolná pochodeň. Oheň zachvátil ďalej okolité stromy. Nebolo v nich vlahy, nemohly sa mu brániť. A tak zakrátko horel celý les.

Veveričky nalakane skákaly so stromu na strom, aby unikly červeným jazykom ohňa. Ale tie ich všade dostihly. Srnky zdupotaly, len čo ucítily v nose štiplavý zápach dymu. Ale nebolo kam utekať. Požiar ich obklúčil a tak padly všetky, zadusené dymom. Speváciovia zúfale pískali na svoje holíčatá, aby odletely z horiacich hniezd. Ale čo, keď ich krídelká boli ešte príslabé na let. Všetky tam popadaly do plameňov.

Dlho horely lesy a veľká čiastka krajiny kráľa hôr zhorela do tla. Až keď sa nasýtil pomstou, uhasily požiar dažde z oblakov, ktoré kráľ hôr konečne prepustil.

Prešly časy a poddaní sa spamätali i z tohto úderu. Na pohorenisku narástly mladé stromčeky a zverina i vtáctvo zavítalo zas do ich tieňa.

Tu sa raz stalo, že do týchto končín vkročil dosiaľ nevídaný hosť – človek.

Smelými očami pozeral pred seba a hľadal si cestu hore vrchom. V ruke sa mu leskol ostrý čakán.

Kdeže sa tak ponáhla? Čo tu hľadá? zašveholily vtáacie hrdlá. Čo tu len chce? pokukovaly kvietky. Načo prišiel? zlostila sa veverička a spustila olúpanú šušku pod jeho nohy. Človek sa usmial a prihovoril sa jej. Zmätená preskočila na druhý strom a zmizla v konároch.

Človek kráčal ďalej hore strminou. Stromy redly, minul aj kosodrevinu, až prišiel ta, kde na skalách rástol iba mach a divé kvietky.

„Hybaj, zavaruj, blíži sa ktosi, fí, fíí!“ pískaly stráže svištov.

Človek sa ukryl za skalú a so záujmom hľadel na splašené zvieratká. Potom sa zas vydal na cestu, vždy hore vyššie, rovno ku kamennému hradu kráľa hôr.

Čo hľadáš tak zlostne na príchodzieho, vládca hôr? Prečo sa trasieš od hnevu? Veď mladík neubližuje tvojim poddaným. Ani

kvietka ti nezašliapol. Nemá zlé úmysly, nevyrušuje ťa hukom, nechce sa tu osadiť, veď nemá nič so sebou. Prišiel sa ti len pokloniť. Prečo nechceš prijať jeho hold?

Mladý človek stúpa vyššie. Skaly sú tu také strmé, že nohy na ne nestačia. Rukami si musí pomáhať, čakán zatínať do tvrdej pôdy, stupne si vysekávať na príkrom svahu. Ťažká je cesta k hradu kráľa hôr. Ale mladík nepozná únavy. Už je zas vyššie, už má len niekoľko krokov, už len posledný stupeň. Prstami sa chytá výstupku, už vyťahuje telo, už zastane na končiarí. Ale tu kráľ hôr udrie žezlom do balvana, balvan sa pukne, skala sa s neho odmrví a vtom už padajú do priepasti skala s rachotom a mladík s výkrikom. Chechot kráľa hôr sprevádza telo človeka do skalnej úžlabiny, kde jeho mŕtvola zostane ležať.

Svištie stráže hlásily novinu svojim druhom, skalný orol zakrúžil nad miestom, kde dopadol mladý horolezec, a kvietky sklonily sa súcitne k jeho hlave.

Kráľ hôr spokojne si trel dlane. Teraz ho už nik nevyruší v jeho sídle!

Ale nebol spokojný s jeho činom Ten, ktorý panuje i nad kráľmi. Predvolal si kráľa hôr pred svoj nebeský trón a povedal mu:

„Dal som ti vládu nad veľkou ríšou. Dal som ti moc a silu, aby si bránil svojich poddaných proti škodcom a nepriateľom. Ty si zneužil svoju moc pre seba. Bol si krutý k boroviciam, nelútostný ku kvietkom, vtákom, srnkám a veveričkám. A v nenávisti siahol si aj na človeka, ktorý sa ti prišiel pokloniť. Máš srdce tvrdšie ako žula.

Neuberiem ti z tvojej moci, lebo neruším, čo som raz ustanovil. Ale zato, že si nikoho nechcel pripustiť do svojich výšin, snížim tvoj kráľovský trón.

Lúčmi slnca a chladom mrazu popraskajú sa skaly tvojho hradu.

Každá kvapka dažďa smyje prášok s tvojho paláca, každý vietor sfúkne namrvené skalky a každý príval uvoľní balvany z múrov tvojho sídla. Nezbadáš to za rok, za sto rokov to sotva pocítiš. Ale prejdú veky a tvoj trón sa sníži k tým, ktorých si vo svojej povýšenosti nechcel k sebe pripustiť. Choď a zapamätaj si, čo som ti povedal.“

Kráľ hôr odišiel pokorne zpred tváre božej. A stalo sa, ako mu Boh povedal. Žula končiarov sa puká a mrví, dážď, vietor a príval snášajú skaly a piesok do údolia.

A vrchy sa nížia, za sto rokov málo, za tisíc rokov viacej. Keď prejdú veky, kráľ hôr sostúpi medzi svojich poddaných, pred ktorými sa do tých čias pyšne zatváral na výšinách svojho žulového hradu.

SIEDME ŠATY PRINCEZNEJ DÚHOVKY

Bol raz jeden kráľ, ktorý vydával svoju dcéru za princa zo susednej krajiny.

Sedem krajčírov šilo šaty do výbavy pre princeznú Dúhovku. Len na plesy mala dostať sedmoro šiat, každé inej farby. Vybrala si už hodváby na šaty červené, pomarančové, žlté, zelené, tmavomodré i fialkové, iba na belasé nemohla nájsť farbu, ktorá by sa jej bola páčila.

Domáci obchodníci aj cudzinci prinášali jej vzorky, balíky, ba i celé sklady belasých látok, ale ani jedna z nich neobstála pred okom princeznej Dúhovky.

„Doneste mi hodváb takej farby, akú má belasý pruh v dúhe,“ žiadala princezná.

Keď takú farbu nikde nemohli sohnáť, slúbil kráľ vrece dukátov tomu, kto by zaopatril belasú látku pre jeho milovanú dcéru.

Vrece dukátov bola pekná odmena. Ľudia premýšľali nad látkou vo dne, v noci. Jeden z nich utkal látku z belasého peria

vtáka ladovníka, druhý z krídel belasých motýľov. Ale princezná ustavične len krútila hlavou, že sa jej farba látky nevidí.

Dopočul sa o tom Janko, syn chudobných rodičov. Bol pastierom, od jari do zimy pásol ovečky a neraz pritom premýšľal, ako by pomohol svojim rodičom z biedy, lebo hockedy nemali v dome ani kôrky suchého chleba.

Keď sa mu do ušú dostala novina o vreci dukátov, lámal si hlavu, čím by sa dala zafarbiť biela látka, aby bola taká ako belasý pruh v dúhe. Keď tak rozmýšľal, chodiac za ovcami, zaviedlo ho jeho stádo k plesu v skalnej úžlabine. Ovečky pily studenú vodu z plesa a Janko sedel na kameni a hľadel do vody. Aká len bola krásna, priesvitná a belasá! Dosiaľ nevidel na svete ničtakého belasého, iba belasý pás v dúhe.

Pri tejto myšlienke Janko vyskočil. Už to má! Zanesie princeznej za krčah tejto vody a princezná si môže akúkoľvek bielu látku v nej zafarbiť na belaso.

Ako si to premyslel, tak vykonal. Na druhý deň nabral do krčaha vody z plesa, obliekol si čistú vyšívanú košelu a kráčal do kráľovského zámku. Prijali ho s radosťou, lebo deň svadby sa blížil a krajčíri ešte nemohli pristihnúť siedme plesové šaty do výbavy. Princezná doniesla kus najjemnejšieho bieleho hodvábu a vložila ho do krčaha v nádeji, že sa zafarbí na belaso. Hodváb namočili, hodváb usušili aj vyhladili, ale zostal len taký, aký bol predtým. Janko preliat vodu z krčaha do misy a tu videl, že belasá voda plesa stratila farbu a bola ako voda obyčajná. Zahanbený Janko chytil svoj krčah a uberal sa so sklopenými očami domov.

Na druhý deň Janko smutne chodil za svojim stádom. Preč bola nádej na vrece dukátov. Bieda bude vari večným hostom v ich dome.

Užialený Janko ľahol si do trávy a hľadel nad seba. Nebo

bolo bez obláčka, jasné a belasé, ako látka, ktorú si princezná žiadala. Najbelasejšie bolo nad končiarom najvyššieho vrchu.

„Tam sa iste vrchy dotýkajú oblohy. Vystúpim hore na končiar a prinesiem kúsok z nej, aby si princezná mohla zafarbiť látku na šaty,“ zaumienil si Janko.

Na druhý deň vybral sa včasráno s truhličkou na chrbte. Cesta bola strmá, pot sa s neho len tak lial, keď napoludnie došiel na vrchol. Obloha nad ním bola tak utešene belasá, že Janko bol presvedčený, že princezná musí byť spokojná. Otvoril truhličku a keď si myslel, že je už plná nebeskej farby, zavrel ju na kľúč a kľúčovú dierku dobre upchal machom, aby mu drahocenné farbivo cestou neuniklo. Doma málo spal, lebo ho nohy od vychádzky bolely. Ráno sa umyl a šiel na zámok.

Stráže s nedôverou prepustily chlapca a dvorania sa uškŕňali, keď predstúpil s truhličkou pred princeznú Dúhovku. Janko, na nič nedbajúc, vytiahol mach z kľúčovej dierky a opatrne odomkol truhličku, poďíval sa do nej a zronený sa odvrátil. Poďívali sa dvorania a vybuchli smiechom. Lebo v truhličke nebolo nič, iba vzduch, zaváňajúci drevom. Dvorné dámy pokývaly hlavami a ukazovali si ukradomky, že chlapec je asi pomätený. Lež princezná pokynom ruky zarazila posmešky a keď videla chudobné šaty chlapcove a jeho dokrvavené nohy, obdarovala Janka dukátom, ponúkla ho jedlom z kráľovskej kuchyne a vyzvala ho, aby si na zámku oddýchol. Ale šuhaj neprijal nič, vzal si truhličku a odišiel, dusiac v sebe plač.

Až v horách, keď bol sám, hodil sa neďaleko plesa na zem a hlasno sa rozplakal. Nielen že nepomohol rodičom, ale ešte uvalil hanbu na ich meno, lebo zo zámku sa čoskoro roznieslo, ako pochodil ich syn. Na vrece dukátov už ani nepomyslel, len keby dobrej princeznej mohol priniesť belasú látku!

Sám nevedel, ako dlho tam nariekal. Nevedel ani, či spí alebo

bdie, keď ho naraz oslepilo ružové svetlo, v ktorom sa mu zjavila krásna víla. Šaty mala biele, prepásané opaskom zo zelených halúzok a posiate lesklými muškami. Hlavu jej zdobil venček hôrných kvetov a jej oči sa podobaly očiam lane.

„Janko, čo plačeš?“ spýtala sa ho.

„Ako by som neplakal, keď som dobre chcel a zle obstál,“ vyžaloval sa jej Janko.

Víla sa usmiala: „Len už neplač. Dobre si uhádol, odkiaľ treba priniesť farbu na princeznine šaty. Farba belasá ako pruh v dúhe je i v hĺbinách plesa i vo výšinách nebies. Ale samu osebe ju nikdy nezachytíš. Aby ti na zemi neunikla, musíš spojiť letnú oblohu s vodou plesa.“

„Ako to urobím?“ spýtal sa malomyselne Janko.

„Počkaj, pomôžu ti moje družky,“ ozvala sa víla a jej hlas znel ako zvonenie zvončeka. „Podte, sestry moje, vzdušné víly, a doneste pre tohto chlapca kúsok liatiny letnej oblohy, rozžeravenej slncom.“

Sotva to vyriekla, niekoľko priesvitných postáv s krídlami slietlo na zem a položilo pred vílu kus horúceho belasého kovu. Potom sa postavy rozplynuly vo vzduchu ako obláčiky.

Tu víla opätovne zavolala: „Podte, sestry moje, vodné víly, pomôžte tomuto chlapcovi, ponorte tento žeravý nebeský kov do hĺbín plesa.“

Na Jankov úžas vyplávaly z plesa bledé postavy v perleťových šatách, s čelenkou z rybích šupín na vlhkých vlasoch. Uchytily belasú liatinu, sostúpily s ňou do hĺbín plesa a o chvíľu sa vynorily, podávajúc víle belasú hmotu. Potom sa rozplynuly vo vode ako vlny.

Víla sa dotkla hmoty a zašeptala niekoľko čarovných slov. V tú chvíľu premenila sa belasá hmota v jej rukách na belasé zvoncovité kvety.

Tu víla pristúpila k Jankovi a podala mu zvončeky. „Tu máš,“ hovorí, „vedľa vody plesa a letného neba je tento kvietok jediný, ktorý sa vyrovná farbou belasému pásu v dúhe. Vezmi kvety a zanes ich princeznej Dúhovke, aby si z ich lupeňov dala ušit šaty.“

Janko celý omámený siahol po kvetoch. Ruky sa mu triasly a keď bral zvončeky do náručia, vypadly mu a všetky sa rozsypaly po tráve.

Ako sa to stalo, víla zmizla, Jankov pes zabrechal, ovečky zazvonily spiežovcami a Janko videl, že to všetko bol iba sen. Pretrel si oči a bol by si ich pretieral znova, lebo sen ako by mu bol zostal ešte v očiach. Mohlo to byť niečo iného ako sen, tie belasé zvončeky v tráve okolo neho? Ochladil si čelo vodou z plesa, pretrel si oči ešte raz, ale zvončeky nezmizly, rástly tam okolo neho. Nikdy predtým tu takých kvetov nevidel. Odtrhol jeden, odtrhol druhý, napokon rozprestrel si halenu a natrhal toľko zvončekov, koľko sa do nej zmestilo. Potom si uviazal z haleny batôžtek a kráčal rovno na zámok.

Stráže nechcely už otrhaného chlapca vpustiť. Dvorania, ktorí ho z oblokov zazreli, spytovali sa posmešne, aké zázračné far-bivo princeznej zas nesie. Dvorné dámy vzdychaly, že sa už načisto pomínul na rozume. Ale Janko trval na svojom a domáhal sa, aby ho vpustili.

Náhodou zjavila sa na pavlači princezná Dúhovka. Lúto jej bolo chlapca i kázala ho vpustiť, lebo mala srdiečko dobré.

„Čo mi prinášaš, Janko?“ spýtala sa ho prívetive.

„Milostivá princezná,“ odpovedal Janko, „v horách nasbieral som tieto belasé zvončeky. Dobrá víla ich uliala z liatiny letnej oblohy a z vody skalného plesa, aby si mala látku na siedme plesové šaty.“

Princezná sa poďívala na kvety, dotkla sa ich lupeňov a zaja-

sala: „Sú jemné ako hodváb a belasé ako belasý pruh v dúhe. To je látka, na ktorú som čakala. Ďakujem ti, Janko, ďakujem!“

Tu vkročil do siene kráľ. Nemohol sa vynadívať na krásnu farbu belasých zvončekov. Pochválil Janka pred všetkými dvoranmi a dvornými dámami a dal mu slúbené vrece dukátov za odmenu.

Krajčíri ušili princeznej Dúhovke šaty z lupienkov belasých zvončekov a princezná bola v nich desať ráz krajšia ako v ostatných šatách svojej výbavy.

Janko sa vrátil s vrecom dukátov k svojim rodičom. Teraz bol koniec ich biedy. Kúpili si dom, záhradu, role a lúky a žili spolu dlho a šťastne.

Na mieste, kde sa víla zjavila Jankovi, kvitly od tých čias každého leta belasé zvončky-enciány. Vietor zanášal ich semenka ďalej a ďalej a tak kvitnú teraz enciány všade na trávnatých miestach vysokých vrchov na pamiatku daru dobrej víly.

OSLOBODENIE RIAVY

Kráľovná vodopádov mala svadbu s kráľom hôr. Bol to slávny deň. Vodopády hraly od rána na organe svadobný pochod. Ich biela pena vyčarila najjemnejšie čipky na svadobných šatách kráľovnej. Prška drobných hustých kvapák okolo vodopádov utkala mladuchin závoj. Voda plies a bystrín sa jagala, lebo niesla v sprievode všetky kráľovnine brilianty.

Šťastná kráľovná vyhlásila, že splní každú žiadosť, ktorú by kto vyslovil na jej území v ten deň.

Išla vtedy popri bystrine dievčina. Nahla sa nad vodu, omočila si v nej prsty, usmiala sa a povedala: „Takú vodu by som vždy chcela mať v koryte, keď periem.“

Kráľovná vďačne splnila jej žiadosť. Kdekoľvek dievčina prala, voda pod jej rukami bola čistá ako voda hôrnej bystriny. Usilovná práčka mala vždy najkrajšiu bielizeň, bielu ako srieň. Dozvedely sa o tom vzácné panie a volaly ju prať do svojich domov. Od tých čias si dievčina zarábala pekné peniaze, lebo prala najbohatším ľuďom v meste.

Šla vedľa bystriny druhá dievčina. Bola smädná a ustatá. Sklonila sa k vode, nabrala si z nej do oboch dlaní a z chuti sa napila. Potom preriekla: „Takú vodu by som vždy chcela mať v pohári. Bola by som od nej zdravá a čerstvá.“

Kráľovná s radosťou splnila aj túto žiadosť. A tak každý pohár, ktorý dievčina priložila k ústam, naplnil sa najzdravšou, najsviežejšou vodou hôrnej bystriny. Od zdravej vody líčka dievčiny sa červenely ako jabĺčka a zuby sa belely ako perly. Pytačov mala na každý prst desať a vydala sa za najsúcejšieho zo všetkých.

Zastavila sa pri bystrine tretia dievčina. Prišla z mesta, kde slúžila. Zo začiatku sa jej viedlo dobre, ale po čase špina veľkého mesta prischla jej na rukách tak, že si darmo drhla dlane pieskom, darmo umývala voňavým mydlom: jej ruky zostaly nečisté. Dívala sa na ruky ľudí okolo a videla, že skoro všetci majú ruky pošpinené, jeden viac, druhý menej. Ale oni si toho vôbec nevšimli, ba väčšina z nich o tom ani nevedela.

Prestrašená dievčina utiekla z mesta a vracala sa domov na dedinu. Cestou sadla si na skalú nad bystrinou a plakala, lebo sa bála, ako ju prijmú doma s takými rukami. Dlho hľadela do vody, až napokon vzdychla:

„Bystrina, čistá bystrina! Teba sa nijaká špina nedotkne. Umyže, umy moje ruky, aby som bola vždy taká čistá ako ty. Pomôž mi, lebo voda, ani slzy, piesok ani mydlo mi nepomohly!“

Dievčina si ponorila ruky do vody, a hľa! špina rozpustila

sa v bystrine a jej ruky, biele a čisté ako nikdy predtým, jagaly sa v slnečných lúčoch.

Nespamätala sa ešte z jedného divu, keď sa jej zjavil druhý, lebo v tú chvíľu vystúpila z bystriny kráľovná vodopádov. Usmiala sa na našu dievčinu a povedala jej:

„Dobre si prosila, dievka moja, lebo čistota, ktorú si žiadaš, je najcennejší dar, cennejší ako peniaze, krása i zdravie. Týmto darom otvára sa ti vstup do našej ríše. Poď, budeš mojím hosťom na svadobnej hostine v dnešný deň.“

Tu kráľovná uchopila za ruku prekvapenú dievčinu, ponorila sa s ňou do vody a zaviedla ju do svojho paláca z čistého kryštalu.

Lesk slávnosti a bohatý svadobný stôl oslňovali všetkých prítomných. Ale svadobní hostia obracali svoje oči na našu dievčinu a spytovali sa: „Kto je to? Nepoznáme ju.“

Kráľovná sa usmiala a odpovedala: „Nevidíte snežnú čistotu jej rúk, znak, že patrí medzi nás? Jej meno v našej ríši bude Riava. Prijmite ju priateľsky medzi seba.“

Svadobné veselie sa rozpútalo okolo stola. Neďaleko hrala sladká hudba. Sluhovia roznášali na strieborných misách také chutné jedlá a v kryštalových čašiach také ohnivé vína, aké naša dievčina nikdy neokúsila. Preto keď sa deň chýlil ku koncu, s lútosťou v srdci šla ku kráľovnej, aby sa jej poďakovala za pohostinstvo.

A tu jej kráľovná povedala: „Nezdržiavam ťa, ale vedz, že doma nemáš nikoho, lebo tvoji rodičia medzitým umreli. Ak máš chuť, zostaň u mňa, prijmem ťa do svojej družiny. Budeš pomáhať mojim vodám zvlažovať kraj, živiť rybky a poháňať mlyny. Na jedno však pamätaj: kto sa rozhodol zostať u nás, môže ľuďom pomáhať, ale nesmie kvôli nim opustiť našu ríšu. Taký je náš zákon. Ak ho prestúpiš, stihne ťa krutý trest.“

Riava zaplakala nad smrťou rodičov. Keď sa trochu uspokojila,

rada pristala na návrh kráľovnej a slúbila jej poslušnosť, len aby mohla zostať v jej kryštálovej ríši. A že vďačila kráľovnej za svoje čisté ruky, vzala si na starosť pomáhať ľuďom k čistote. Umývala deťom zablatené nožičky, plákala ženám bielizeň a odnášala všetok kal a odpadky do rieky. Rada sa bavila s kačičkami a rybkami vo vode, ale radšej načúvala, čo si ľudia rozprávajú.

Raz zastavil sa pri bystrine, v ktorej bývala naša Riava, zadumaný mladý človek. Naklonil sa nad vodu a tu Riava uvidela, že má na rukách červené škvrny.

„Omoč si ruky v bystrine, chcem ti ich umyť,“ šepala Riava.

Maliar sotva rozumel šumeniu vody a keby aj bol rozumel, úsmev pochybnosti bol by mu sadol na tvár. Lebo vedel, že škvrny na jeho rukách voda ani mydlo umyť nemôžu. Ale Riava vyslala veľkú vlnu, aby zaliala jeho dlane a hľa! obe zbelely.

Človek sa veľmi zaradoval. Od tých čias chodieval denne na breh a díval sa do vody. Raz oslovil ju vrúcimi slovami:

„Bystrina, čistá bystrina, čo si mi ruky umyla, prečo vždy unikáš mojim očiam, prečo unikáš mojim prstom? Tak rád by som ťa zastavil, zachytil v tvojej pravej podobe!“

Jeho hlas znel tak túžobne, že Riava sa nezdržala a vystúpila z vody.

„Kto si? Ako sa voláš?“ spýtal sa človek s údivom.

„Volajú ma Riava,“ odpovedala dievčina. „A kto si ty?“

„Som maliar. Maľoval som kráľa susednej ríše. Keď zbadal, že na obraze má bradovicu na nose tak ako v živote, rozhneval sa a vyhnal ma z krajiny.“

„A od čoho si mal červené škvrny na rukách?“

Tu maliar zvažnel a slová ťažko sa mu draly z úst:

„Od ľudskej krvi. Mal som známeho, ktorý maľoval lepšie ako ja. Raz na poľovačke poranil som ho na pravej ruke tak, že

potom už neudržal v nej štetec. Všetci mysleli, že sa to stalo nešťastnou náhodou. Tebe sa priznám, že som to urobil úmyselne, lebo som mu závidel. Vtedy zjavily sa mi krvavé škvrny na rukách. Nedaly sa ničím smyť. Ľuďom som vravel, že je to od farby, ktorou maľujem. Smyla mi ich až voda tejto bystriny. Ale akým čarom si ty vyšla z vody? Aké zázraky sa tu dejú?“

Riava mu vyrozprávala svoj osud. Maliar ju s účasťou počúval a na druhý deň prišiel zas. Tentoraz mal so sebou farby, štetce a plátno. Keď zavolať na Riavu, vystúpila k nemu opäť a maliar ju začal maľovať.

Obraz ešte nebol hotový, keď maliar povedal, že musí odcestovať. Volal Riavu, aby šla s ním. Ona váhala, pamätlivá výstrahy kráľovnej vodopádov. Ale keď ju maliar úpenlive prosil, že by bez nej nemohol domaľovať jej obraz, ktorý chcel poslať na výstavu, zabudla na hrozbu, opustila bystrinu a odcestovala s ním do cudzích krajov.

Kým maliar maľoval Riavu, bola šťastná. Celý deň zostával pri nej a vyčaril štetcom jej vernú podobu. Obraz sa mu tak podaril, že ho vyhlásili za najlepšieho maliara a zaplatili mu zaň rýdzim zlatom.

Potom maľoval maliar iných ľudí a hneval sa veľmi, kedykoľvek sa Riava chcela dívať, ako pracuje. Tak žila Riava sama, samotná a často plakávala od smútku. Raz dostal maliar pozvanie maľovať princeznú z južnej krajiny. Riava sa tešila, že uvidí nové kraje a že tam azda nebude taká osamelá. Ale maliar odcestoval sám a potom napísal, že sa k nej už nikdy nevráti.

Opustená, zúfalá Riava vrátila sa k palácu kráľovnej vodopádov a zaklopala na jeho bránu. Brána sa pred ňou otvorila, ale nik ju neprivítal, nik nepoľutoval, nik sa s ňou nechcel rozprávať. Keď predstúpila pred kráľovnú, poďívala sa táto smutne na ňu a prehovorila:

„Milá Riava, prestúpila si náš zákon, odišla si z našej ríše kvôli človeku. Opustil ťa neverne, ale to nie je dost: ešte aj ja ťa musím potrestať. Zamknem ťa do ľadového väzenia. Budeš v ňom tak dlho, kým ťa z neho nevyslobodí ten, ktorý je čistejší ako voda mojich bystrín. Rozmýšľaj, kto by to bol. Privoláš ho, keď mu prídeš na meno.“

A kráľovná dala Riavu odvieť do väzenia z hrubého ľadu, zamkla jeho bránu na sedem zámok a kľúče si zavesila za pás.

Riava ležala v ľadovom väzení celá meravá od zármutku. Všetky svoje slzy už vyplakala, ale nepriniesly jej úľavu. Búchala na bránu ľadového väzenia, no nik jej neprišiel otvoriť. Konečne začala rozmýšľať nad slovami kráľovnej. Kto by mohol byť čistejší ako voda hôrnej bystriny? Azda kvapka rosy alebo snehový páper? Aj tá sa na zemi znečistí. Azda slzy? Aj tie bývajú neúprimné. Teda striebro? Aj to sčernie. Alebo briliant? Aj ten sa zakalí. A či by to bol oheň? Ach, aj ten zanecháva čmud. Napokon blysla jej hlavou spomienka na chvíľu, keď jej ruky, pozbavené špiny, zbelely a zajagaly sa, keď na ne dopadol slnečný lúč. Azda by ten bol najčistejší? Riave zabúchalo srdce radostnou predtuchou. Bolo to len jej srdce? Ktosi iný búchal na bránu jej väzenia. Skočí k obloku a koho tam nevidí? Jazdec v zlatej zbroji na bielom koni stojí pred ľadovým väzením. Kôň dupe kopytom so zlatou podkovou a hneď padá sedem zámok na bráne.

Tu zavolá na ňu jazdec: „Riava, čistá Riava, vystúp z väzenia, čakám ťa!“

Riava vyšla z ľadovej siene a sklopila oči, lebo nezniesla pohľad na jeho zlatú zbroj.

„Kto si, že ma poznáš?“ šepla začudovaná.

„Som kráľovič Lúč, syn slnečného kráľa. Privolala si ma svojou myšlienkou. Poznám ťa oddávna, lebo som videl tvoju lásku,

nevďak maliarov i tvoje nešťastie. Prišiel som ťa oslobodiť z väzenia. Poď so mnou a buď mojou ženou!“

Riava s radosťou svolila a podala mu ruku. Kráľovič Lúč šiel ju vypýtať od kráľovnej vodopádov. Kráľovná sa tešila, lebo mala Riavu úprimne rada. Blahoželala snúbencom a pri rozlúčke povedala:

„Nezabudni na nás v slnečnej krajine. Príď ma zavše navštíviť do mojej ríše.“

A Riava prisľúbila.

Kráľovič Lúč odviedol si Riavu do slnečného kráľovstva svojho otca, kde slávil veľkolepú svadbu.

Riava, pamätlivá svojho sľubu, často zostupuje na dažďových kvapkách alebo na snehových páperiach na návštevu ku kráľovnej a vystupuje domov k svojmu manželovi na obláčikoch pary.

Takto žijú všetci spokojne a šťastne až podnes.